

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Потапчук Тетяни Володимирівни

на дисертацію Пукас Іванни Леонідівни «Професійно-педагогічний саморозвиток учителя у процесі співпраці школи з закладами педагогічної освіти», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Посилення інтересу науковців і педагогів-практиків до пошуку шляхів оптимізації та модернізації професійного розвитку, у його контексті – саморозвитку педагога, забезпечення неперервності його освітньої діяльності закономірно продиктоване радикальними змінами на рівні стратегічних орієнтирів, змісту освіти, технологічних підходів до її реалізації.

Аналіз наукових праць щодо професійної готовності педагогів до заявлених реформ у системі освіти, дав можливість дисертантці виділити проблеми, що є особливо актуальними, серед них:

- консервативність педагогічної спільноти, недостатній рівень її готовності до продуктивного саморозвитку;

- недостатній рівень сформованості у вчителя мотиваційної основи до професійного зростання, забезпеченості адекватним інформаційно-методичним інструментарієм;

- не розробленість мобільного діагностичного інструментарію для контролю якості професійної діяльності педагога у масовому масштабі, врахування її результатів для визначення статусних позицій кожного в системі;

- недостатній рівень дієвості, мобільності системи післядипломної освіти, орієнтованої на неперервність, мотивацію до професійного, особистісного саморозвитку педагога.

Актуальність зазначених проблем, як зазначає авторка, зумовлена наступними суперечностями:

- між потребами цілеспрямованого, активного професійно-педагогічного розвитку та саморозвитку педагогів, обумовленими сучасними соціально-економічними викликами в державі, відповідно, завданнями сучасної школи та реальними можливостями організації системи ефективного професійного розвитку вчителя, що набуває тенденцію до переходу на рівень саморозвитку;

- між формалізованим, масовим, типовим підходом, методикою підвищення кваліфікації вчителів та індивідуальними, особистісно орієнтованими особливостями професійного саморозвитку кожного вчителя;

- між інноваційним досвідом організації системи професійного розвитку й саморозвитку педагога та реальними можливостями масової практики в адекватному змістово-технологічному забезпеченні процесу.

Пукас Іванна Леонідівна неухильно дотримувалася вимог до викладу і оформлення дисертації, що дало змогу побудувати логічну структуру дослідження, висвітлити як теоретичні, так і практичні аспекти заявленої проблеми. А оброблена джерельна база дослідження, яка охоплює 270 найменувань, із них – 10 іноземними мовами, свідчить про ґрунтовний аналіз означеної проблематики.

У вступі обґрунтовано актуальність і ступінь дослідженості проблеми; чітко визначений науковий апарат (мета, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження), представлена наукова новизна, практичне значення одержаних результатів дослідження.

У першому розділі **«Теоретичні основи дослідження особливостей професійно-педагогічного саморозвитку вчителя»** дисертанткою схарактеризовано понятійно-термінологічне поле дослідження, осмислено теоретичні засади й особливості забезпечення професійно-педагогічної компетентності саморозвитку вчителів в системі компетентнісної освіти; обґрунтовано можливості та чинники підвищення ефективності співпраці школи та закладів педагогічної освіти в зазначеному аспекті.

Авторкою констатовано, що професійно-педагогічний саморозвиток учителя на етапі переходу до інноваційних освітніх стандартів закономірно має орієнтуватися на позиції, забезпечуючи: інтеграцію професійної та особистісної складових в процесі формування та розвитку професійної компетентності вчителя; пріоритетність особистісно орієнтованих освітніх технологій; посилення тенденції до переходу професійного розвитку у саморозвиток; розроблення концепції та технології професійної діяльності на основі «Я-концепції»; орієнтацію професійного розвитку педагога на критерії якості, що інтегрально визначають рівень сформованості його професійної компетентності, здатність до самоосвітньої діяльності.

Професійно-педагогічний саморозвиток учителя Пукас І.Л. трактує як цілеспрямований процес особистісно орієнтованого самовдосконалення відповідно до визначених критеріїв ефективності, на основі з'ясування наявного особистісного потенціалу розвитку, надбань власної педагогічної практики, а також пошуку адекватного змістово-технологічного забезпечення його практичної реалізації.

Заслуговує на увагу те, що дисертанткою запропоновано й обґрунтовано принципи співпраці школи та закладів педагогічної освіти щодо підвищення ефективності внутрішкільної системи розвитку й саморозвитку професійно-педагогічної компетентності вчителя.

У другому розділі **«Теоретико-практичні основи підвищення ефективності професійно-педагогічного саморозвитку вчителя»** авторкою

обґрунтовано критерії ефективності професійно-педагогічного саморозвитку вчителя з орієнтацією на технології компетентнісної освіти; розроблено структурно-функціональну модель професійно-педагогічного саморозвитку вчителя в умовах співпраці школи та закладів педагогічної освіти, а також змістово-технологічне забезпечення такого процесу.

На увагу заслуговує, розроблена модель як авторська спроба сформувати оптимальний, науково обґрунтований варіант розвитку досліджуваного процесу з орієнтацією на базову ціль (блок цінностей), а також трансформувати її в кінцевий варіант у площині визначеного методологічного, концептуального, структурного та змістово-процесуального забезпечення. Пукас І.Л. зазначає, що моделювання процесу розвитку та саморозвитку професійної компетентності вчителя відбувалося, з одного боку, із дотриманням головних позицій системи післядипломної освіти, забезпечення її неперервності, з іншого – із виявленням можливостей модернізації цілей професійного саморозвитку вчителя, змісту, технологій його реалізації, використовуючи потенціал взаємодії школи та закладу педагогічної освіти. Як зазначає дисертантка, модель передбачає формування варіанта оптимізації системи саморозвитку професійних компетентностей учителів, зберігаючи інваріантну складову за структурою діяльності (цільова – мотиваційна – змістова, процесуальна – контрольна-діагностична складові), а також апробовані (традиційні та інноваційні) форми та методи організації освітньої діяльності.

Пукас І.Л. обґрунтовано, що в процесі професійно-педагогічного саморозвитку вчителя важливим є створення умов для програмування індивідуальної траєкторії та персоніфікованої програми його саморозвитку, використовуючи різні види, форми та методи навчання, а також ресурсні можливості, серед яких дедалі більшого поширення набуває дистанційне навчання як процес накопичення, зберігання, засвоєння інформації, інтерактивного обміну знаннями, ідеями в ході дистанційної комунікації. У спектрі інструментарію і технологій дистанційного навчання авторкою виокремлено найбільш значущі для професійно-педагогічного саморозвитку вчителя, а саме: 1) програми-клієнти для обміну даними між користувачами мережі; 2) інформаційні хостинги – інтернет-ресурси, що надають послуги з розміщення інформації із постійним доступом на мережевих серверах; 3) спеціалізовані навчальні сайти, спеціально розроблені для потреб дистанційного навчання, його оптимізації; 4) програми та сайти для документування, планування, модерації та аналізу проєктів.

Слід відзначити, що для реалізації комунікативного аспекту дистанційного навчання дисертанткою вказано такі форми та методи, як: 1) групове навчання, що уможливує пошук і формування груп за інтересами для спільного навчання; 2) спілкування з індивідуальним наставником (ментором),

який надає підтримку (як професійну, так і особистісно орієнтовану) в будь-який час і без географічних обмежень; 3) диспут як різновид навчального процесу, що забезпечує більш широке розуміння проблематики, має особистісно-розвивальний потенціал, підвищує культуру професійної комунікації; 3) потокове мультимедіа на основі спеціальних інтернет-ресурсів та відеохостингів з можливістю онлайн-трансляцій; 4) лекції, зустрічі, семінари, що дають змогу не лише переглядати такі заходи, а й брати в них участь в інтерактивному режимі.

У третьому розділі **«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності моделі професійно-педагогічного саморозвитку вчителів у процесі співпраці з закладами педагогічної освіти»** дисертанткою з'ясовано стан сформованості професійно-педагогічного саморозвитку вчителя в системі внутрішкільної післядипломної освіти (констатувальний етап експерименту); окреслено напрями, форми та методи реалізації моделі професійно-педагогічного саморозвитку вчителя; схарактеризовано кількісні та якісні результати формульованого етапу експерименту.

Результати досліджень науковців, аналізу традиційної практики післядипломної освіти, внутрішкільної системи розвитку та саморозвитку педагогів, а також результати констатувального експерименту з проблеми професійно-педагогічного саморозвитку вчителя дали можливість Пукас І. Л. виявити комплекс причин, які найбільшою мірою обумовлюють недостатній рівень ефективності процесу, серед них: переважання інформаційно-репродуктивної системи навчання; формалізм у виконанні завдань професійного розвитку, однакових для всіх, які мало співвідносяться з потребами кожного конкретного педагога; переважання колективних, групових форм навчання над індивідуальними, особистісно орієнтованими; пріоритетність управління освітнім процесом над самоуправлінням та ін.

Слід зазначити, що основними напрямками роботи з оптимізації системи підвищення професійної компетентності вчителів школи у процесі їх саморозвитку, використовуючи можливості спільної, узгодженої роботи з закладами педагогічної освіти були: надання інформаційно-методичних матеріалів щодо підвищення ефективності професійного саморозвитку вчителя; співпраця щодо осучаснення системи методичної роботи з учителями, спрямованої на розвиток та саморозвиток їх теоретичної компетентності, співучасть у проведенні окремих її заходів; проведення теоретико-практичного спецкурсу з проблем формування готовності вчителів до переходу на технології компетентнісної освіти; навчально-методичне консультування вчителів керівниками школи, викладачами закладів педагогічної освіти; організація індивідуальних та колективних досліджень з проблем оптимізації професійної діяльності вчителя, його професійного саморозвитку; співпраця з

педагогічними навчальними закладами щодо постійної оптимізації (оновлення) системи підвищення рівня компетентності вчителів, забезпечення інноваційної спрямованості їх професійного розвитку та саморозвитку.

Авторкою доведено, що продуктивність будь-якої системи післядипломної освіти буде високою, якщо вона буде виступати структурним компонентом цілісної неперервної освіти і буде формуватись на єдиних концептуальних засадах з іншими її ланками (системою середньої освіти, вищої). Неперервність освіти забезпечується за рахунок: наявності єдиної концепції розвитку освітньої системи; забезпечення наступності всіх ступенів освітньої діяльності; узгодження системи професійної підготовки вчителя у закладі педагогічної освіти та його професійного саморозвитку в школі.

Таким чином, як стверджує дисертантка, розроблена нею структурно-функціональна модель професійно-педагогічного саморозвитку вчителя, визначений змістово-технологічний супровід, а також дотримання базових технологій особистісно орієнтованої освіти дали свої позитивні зміни.

Отже, логіка наукового пошуку, широка експериментальна база, використання сучасних методів проведення наукового дослідження засвідчують про правильність методологічного підходу автора, завдяки чому вдалося реалізувати визначені завдання і досягнути мети, що й обумовило достовірні результати та послідовність дослідницького процесу, проведеного дисертанткою.

У висновках знайшли відображення основні результати, отримані автором у дисертаційному дослідженні.

Основні теоретичні положення та результати дослідження відображено у 23 публікаціях автора, з яких 19 – одноосібні; 6 відображають основні наукові результати дисертації (3 статті у виданнях, що внесені до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus; 1 в зарубіжному науковому виданні), 17 мають апробаційний характер та 1 додатково представляє результати роботи (навчально-методичний посібник).

Дисертаційна робота виконана у науковому стилі. Тексту рукопису притаманна цілісність та логічна послідовність. Термінологія дисертаційної роботи є загальноновизнаною. Оформлення як дисертаційної роботи, так і автореферату відповідає вимогам, при цьому автореферат стисло передає зміст дисертації і не містить наукових висновків, які відсутні в дисертації.

Робота свідчить про високий рівень теоретичної та методичної підготовки дисертантки. Взагалі позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, слід зазначити на деякі зауваження та побажання:

1. Дисертаційне дослідження тільки виграло б, якщо у п.2.1 рівні ефективності професійно-педагогічного саморозвитку: високий (від 70 до 100 балів), середній (від 40 до 69) і низький (від 0 до 39) були винесені в таблицю

для кращої візуалізації.

2. На нашу думку, п.1.3 та п.2.3 містять мало посилань.
3. Бажано було б параграфи 3.1 та 3.2 підсилити методичними матеріалами.
4. Досить загально розписані в роботі акмеологічний та андрагогічний підходи в системі професійного саморозвитку вчителя.
5. Бажано було б додати роботі більш наукового змісту. Деякі сторінки містять описовий характер.
6. Робота тільки виграла б, якби дисертантка розробила програму спецкурсу «Теоретико-практичні основи професійно педагогічного саморозвитку вчителя» та представила її в додатках.
7. На нашу думку бажано було б запропонувати адекватне інформаційно-методичне забезпечення, з тим, щоб вчителів можна було адаптувати до інших форм роботи, забезпечуючи перехід професійно-педагогічного розвитку вчителя на рівень саморозвитку.
8. Робота не позбавлена стилістичних та орфографічних огріхів.

Водночас зазначені зауваження та побажання не применшують загального позитивного враження і наукового значення дисертаційного дослідження Пукас І.Л у системі сучасної педагогічної освіти.

Актуальність, наукова обґрунтованість, новизна, отримані результати дають підстави вважати, що дисертація «Професійно-педагогічний саморозвиток учителя у процесі співпраці школи з закладами педагогічної освіти», повністю відповідає вимогам п. 13, 14, 15 „Порядку присудження наукових ступенів” до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, а її автор Пукас Іванна Леонідівна заслуговує на присвоєння ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри
теорії та методики дошкільної
і спеціальної освіти

ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет
імені Василя Стефаника»

[Handwritten signature]

З А В І Р Ь Ю
Начальник відділу кадрів
Державного вищого навчального закладу
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
код 02125266

20 р.

Т. В. Потапчук